

POL FIŠER

PRODUKCIJA:

KIM
DŽONG IL

Preveo
Nenad Dropulić

■ Laguna ■

Naslov originala

Paul Fischer

A KIM JONG-IL PRODUCTION

*The Extraordinary True Story of a Kidnapped Filmmaker, His
Star Actress and a Young Dictator's Rise to Power*

Copyright © 2015 by Paul Fischer

Translation copyright © 2015 za srpsko izdanje, LAGUNA

Kupovinom knjige sa FSC oznakom
pomažete razvoj projekta odgovornog
korišćenja šumskih resursa širom sveta.

SW-COC-001767

© 1996 Forest Stewardship Council A.C.

Mami, tati i Krozbiju

Sadržaj

Beleška o izvorima, metodi i imenima	9
Uloge	13
Uvod: Avgust 1982.	15
Prva rolna: Predosećaj sudbine	21
1. Fotografija na travnjaku Plave kuće	23
2. Reditelj Šin i gospođa Če	28
3. Račić među kitovima	39
4. Dvostruka duga nad planinom Baekdu	51
5. Prve ljubavi Kim Džong Ila.	58
6. Očevi i sinovi	76
7. Na bioskopskoj predstavi u Pjongjangu.	81
8. Poljubac dug tri sekunde	99
9. Zaliv Ripals.	111
Druga rolna: Gosti Dragog vođe	119
10. Pustinjačko kraljevstvo	121
11. Optužen.	137
12. Mjuzikli, filmovi i ideologija	142

13. Otet	155
14. Ostali	167
15. Bekstvo iz Doline kestenova	186
16. Ovde je umro Šin Sang Ok	196
17. Položaj za mučenje.	210
18. Odeljenje 39	217
19. Štrajk glađu.	231
20. Reditelj Šin dolazi	240

Međuigra: Narodna umetnica Vu In Hi	253
--	------------

Treća rolna: Produkcija – Kim Džong Il	263
---	------------

21. Zajedno	265
22. Magnetofon.	270
23. Svetla, kamera...	286
24. Izvan Severa	299
25. Kao pravi evropski film	308
26. Konferencija za štampu	315
27. Isti krevet, različiti snovi	323
28. Potpuna knjiga snimanja	328
29. Gumeno čudovište.	345
30. Beč.	357
31. Od Kima Kimu.	368
32. Zvezde i pruge	380
Epilog: 2013.	393

Pogovor	405
-------------------	-----

Izjave zahvalnosti	415
------------------------------	-----

Beleška o izvorima, metodu i imenima

Osnovni izvor za ovu knjigu jesu svedočanstva samih Šin Sang Oka i Če Jun Hi o vremenu provedenom u Severnoj Koreji i onome što su tamo doživeli. Šin i gospođa Če ostavili su nekoliko knjiga sećanja i članaka o godinama koje su proveli radeći za Kim Džong Ila, a ja sam tu građu upotrebio kao polaznu tačku za istraživanje i pisanje ove pripovesti, kao i za unakrsno proveravanje datuma i činjenica s drugim zapisima iz tog vremena, novinskim arhivima, naučnim istraživanjima i izvornim razgovorima. Obavio sam gotovo pedeset razgovora s učesnicima ovih događaja i s prebeglicama iz Severne Koreje – i sa onima koji su bili uključeni u priču Šina i gospođe Če i sa onima koji su jednostavno živeli u Severnoj Koreji sedamdesetih i osamdesetih godina prošlog veka. Iako je Severna Koreja i dalje vrlo tajanstvena, danas postoje sredstva pomoću kojih se informacije mogu potvrditi ili opovrgnuti. Mape i satelitske snimke *Gugla*,

na primer, koriste mnogi proučavaoci Severne Koreje kada žele da pronađu zgrade i prirodne međaše koje su im opisali izbegli Severnokorejci. Kad god sam mogao, putovao sam na mesta u kojima se odvijala radnja: u Južnu Koreju, Austriju, Nemačku, Mađarsku, Hongkong i, naravno, Severnu Koreju.

Većina fizičkih opisa u tekstu nastala je na osnovu fotografskih i filmskih snimaka iz tog vremena. Dijalozi su pod navodnicima samo ako su navedeni iz originalnih izvora kao što su memoari Šina i gospođe Če. Poneke dijaloge sam skratio, ali sam se brižljivo trudio da ta skraćivanja ne menjaju značenje ni ton. Ako je dijalog naveden u više izvora, birao sam prevod koji mi je delovao najtačnije i najprirodnije u kontekstu ili sam našao originalni izvor i naručio novi prevod od profesionalca kome je korejski maternji jezik. Moje poznavanje korejskog je *krajnje* oskudno, pa su sve greške u proceni, naravno, isključivo moje.

Očigledna je istina da se, zbog izolovanosti i tajanstvenosti Demokratske Narodne Republike Koreje, svakome ko govori o Severnoj Koreji mora verovati na reč. Trudio sam se da potkrepim činjenice kad god je to bilo moguće. Podrobnija rasprava o postupcima primenjivanim za verifikaciju verzija činjenica koje su iznosili sami gospodin Šin i gospođa Če nalazi se na kraju ove knjige.

Korejci pišu prvo prezime, a zatim lično ime; na primer, Kim je prezime, Džong Il je lično ime. Pošto ne postoji utvrđeni način transkripcije,* odabrao sam da sva imena navodim na najšire prihvaćeni način. Kad nisam bio siguran, trudio sam se da imena pišem tako da čitaocu zapadnjaku budu prirodna i čitljiva.

* U engleskom jeziku. (Prim. prev.)

Sve do početka dvadesetog veka Korejci tradicionalno nisu upotrebljavali prezimena. Kada je japansko carstvo kolonizovalo poluostrvo, zakon je obavezao sve Korejce da uzmu prezimena. Ogromna većina u tome je videla priliku da unapredi prividni ugled svoje porodice i uzela jedno od malobrojnih prezimena – Kim, Li, Park, Pak, Šin – povezanih sa zemljoposedničkom vlastelom, tako da danas sedamdeset pet miliona Korejaca deli oko dvesta sedamdeset prezimena. Ljudi istog prezimena koji se pojavljuju u knjizi nisu u srodstvu ako to nije posebno naznačeno.

Uloge

KIM DŽONG IL

Sin Velikog vođe i direktor korejskog filmskog studija

ŠIN SANG OK

Južnokorejski filmski moćnik

ČE JUN HI

Južnokorejska filmska zvezda

KIM IL SUNG

Veliki vođa Severne Koreje, utemeljitelj Demokratske Narodne Republike Koreje

UVOD

Avgust 1982.

Poslednje čega se Šin Sang Ok sećao bilo je da je sedeo u svojoj ćeliji, da nije osećao sopstveno bilo, preslab da se pokrene ili ustane. Držali su ga u severnokorejskom zatvoru već gotovo dve godine, u samici jedva dovoljno velikoj da se ispruži, sa samo jednim uskim prozorom visoko na zidu zatvorenim debelim čeličnim šipkama. Bube su vrvele kroz pukotine u podu. Osim tokom polusatnog predaha za ručak, desetominutne večere i pola časa „sunčanja“ u zatvorskom dvorištu, morao je sve vreme da sedi u istom položaju, oborene glave, potpuno nepomičan, kako ne bi bio još surovije kažnjen.

Petog dana štrajka glađu izgubio je svest. Sada, budan u zatvorskoj bolnici, disao je s mukom. Avgustovski vazduh bio je vreo i vlažan. Zaslupljujuća glavobolja zamagljivala mu je misli. U suvim ustima osećao je metalni ukus, a stomak mu se kidao od grčeva. I najjednostavniji pokret izazivao je bol.

„Ovaj tip će se verovatno izvući“, rekao je glas. „Upravo je pomerio nožne prste.“

Šin je zatreptao i otvorio oči. Uz njegov krevet stajao je islednik, a pored njega oficir visokog čina. Zatvorski čuvar bio je iza njih u stavu mirno. Islednik i oficir uzbuđeno su razgovarali ne obraćajući se Šinu neposredno. Posle kratkog vremena sva trojica su izašli.

Tek tada je Šin shvatio da je u sobi još jedan zatvorenik; taj osuđenik je privukao stolicu njegovom krevetu i doneo mu poslužavnik sa hranom. Šin ga je poznavao. On je bio „poverljivi“, zatočenik kome su povereni jednostavni poslovi u ustanovi – metenje, ribanje, služenje hrane i raznošenje poruka – u zamenu za više slobode i vremena provedenog van ćelije. Poverljivi su često bili i dostavljači; tako su dobijali svoj položaj, tako su ga i čuvali.

„Jedi“, rekao je poverljivi.

Šin je pogledao poslužavnik; na njemu su bili čorba od pirinča, činija variva i jaje. Prema zatvorskim merilima, to je bio bogat obrok. Šin ga je ipak odbio. Kad je poverljivi zahvatio kašikom malo čorbe i pokušao da ga hrani, Šin je čvrsto stisnuo usne. „Uzmi“, zahtevao je poverljivi. „Prijaće ti. Moraš da jedeš.“ Nije odustajao, i Šin je posle nekog vremena popustio. U početku mu je bilo muka od same pomisli na hranu, ali posle prvog zalogaja glad mu se vratila. Brzo je pojeo skoro sve, a u znak zahvalnosti ostavio je malo poverljivom.

„Šta se desilo?“, upitao je Šin.

„Propustio si prozivku juče“, odgovorio je poverljivi. „Pošao sam da te obidem i našao sam te onesvećenog na podu. Da si im samo video lica. Prestravili su se da si umro. Poslali su po lekara, on ti je proverio puls i rekao da te donesu ovamo. Biće im drago kad čuju da si živ.“

Poverljivi ga je pažljivo posmatrao. „Sada zaista znam da si vrlo važan. Nikoga ovde nije briga ako zatvorenik umre. I ja sam jednom štrajkovao glađu. Rekli su mi da muškarac

od gladi umire posle deset dana, a žena posle petnaest. Nije mi dugo trebalo da popustim i preklinjem da mi daju hranu. Čuo sam da su važne zatvorenike koji su štrajkovali glađu vezivali i prisilno ih hranili na crevo – tebi ni to nisu hteli da urade. Zbog tvog ponosa, rekli su. Eto koliko si važan.“

„Ko je bio onaj oficir?“, upitao je Šin. „Neko sa strane?“

To je bio ministar narodne bezbednosti, objasnio je poverljivi, starešina svih službi za sprovođenje zakona u zemlji. „Sada sam prvi put video da ministar narodne bezbednosti dođe u zatvor samo zato što neki zatvorenik gladauje. Digao je neviđenu galamu.“

„Mora da se šališ.“

Poverljivi je zatresao glavom, duboko zamišljen. „Sigurno si im veoma važan kad im je toliko stalo do tebe. Poznaješ li nekoga? Koga poznaješ?“

Šin je sklopio oči. Mislio je na zatvor oko sebe, na zatvorenike kako razgovaraju kuckajući u zidove ćelija, na one koje neočekivano i nasumično izvode u dvorište da ih pogube, na svirepe i nasilne stražare. Gotovo dve godine živi on u ovom surovom, besmislenom zatočeništvu. Pa ipak, ne poznaje nikoga u čitavoj zemlji.

Šin Sang Ok je imao pedeset pet godina, bio je razveden i otac četvoro dece. Bio je najčuveniji filmski stvaralac u svojoj rodnoj Južnoj Koreji, snimao je najveće hitove, osvojio je sve moguće nagrade i družio se s predsednicima. Pre četiri godine njegova bivša žena Če Jun Hi, najslavnija glumica Južne Koreje, nestala je za vreme boravka u Hongkongu, a kad je Šin pošao da je traži, bio je prevaren i otet. Sada, posle prvobitnog ne tako strogog kućnog pritvora, zatočen je u Zatvor broj 6, dva sata udaljen od Pjongjanga, prestonice Severne Koreje.

Ne, Šin nije poznao nikoga i još nije znao zašto je otet. Ali jedno je znao.

Znao je ko je naredio njegovu otmicu.

U Pjongjangu, kilometrima daleko od smrdljivih ćelija i hodnika Zatvora broj 6, Kim Džong Il iskapio je henesi, spustio čašu i sačekao da je konobar čutke ponovo napuni.

Bučna vedra zabava oko njega bila je redovna nedeljna gozba kakvu je Kim priređivao za najviše članove Centralnog komiteta Radničke partije. Velika jarko osvetljena dvorana bila je ukrašena vodopadima veštačkog cveća drečavih boja i zanjihanim šarenim sijalicama. Za stolovima oko plesnog podijuma partijski kadrovi i članovi Centralnog komiteta jeli su najbolju hranu, i zapadnjačku (jastoge, odreske, slatkiše) i korejsku (hladne valjuške, kimči, *bošintang*, to jest pseću čorbu, supu od ajkulinih peraja, *džokbal* – začinjene svinjske papke u sosu od soje, medveđe šape dovezene avionom iz Rusije). Pili su konjak, šampanjac, *sodžu* (rakiju od pirinča) i druga severnokorejska pića kao što su vino s korenima ginsenga, još izuvijanim u bocama, i zmijsku rakiju, koja se dobija tako što se u ćupovima sa žitnim alkoholom natapaju debele otrovnice. Prelepe devojke stare od petnaest do dvadeset dve godine šetale su se po dvorani, plesale, laskale, kikitale se. Nosile su izazovnu odeću, a neke su masirale prisutne; mnoge će kasnije gostima pružiti seksualne usluge. Te devojke, poznate kao Gipeumdžo, to jest Brigada radosti, pažljivo su birane u školama širom zemlje i po šest meseci su učile ponašanje, držanje i tehnike seksa i masaže. Dok su bile u službi, nisu smele da imaju bilo kakvog dodira s porodicama, velikodušno nagrađivanim za čast što im kćeri

imaju tako dobar posao. Pričalo se da Kim Džong Il lično bira sve pripadnice Brigade.

Muzičari su svirali mešavinu severnokorejskih i ruskih narodnih pesama, kao i savremene hitove južnokorejske pop-muzike. Doslovno svi odrasli Korejci u to vreme su pušili, pa je dvorana bila puna dima. Posle večere muškarci će se kockati – igraće madžong ili blekdžek – i plesaće fokstrot, disko ili bluz sa devojkama koje su im na raspolaganju.

Kim je sedeo u čelu stola. Imao je punačko ovalno lice, crne oči, mala usta punih usana i širok kratak nos. Naočari su mu bile četvrtaste, manje od onih s kojima će se kasnije proslaviti, a najradije je oblačio bluze s okovratnikom kakav je uveo Mao Cedung, sive ili plave, a ne žućkastosmeđe, kakve je usvojio poslednjih decenija života. Bio je visok metar i pedeset osam, ali nosio je obuću s platformama od dvanaest centimetara i visoku dečačku isfeniranu frizuru da prikrije nizak rast (devojke iz Brigade radosti nisu smele biti više od metar i pedeset osam, za svaki slučaj). Bio je sin velikog maršala Kim Il Sunga, ratnog heroja, osnivača i Vrhovnog vođe Demokratske Narode Republike Koreje. Zvanično je Kim Džong Il bio šef Odeljenja za propagandu i agitaciju i direktor Odseka za film i umetnost, ali iako je njegov otac i dalje bio zvanični vođa zemlje, do 1982. Džong Il je preuzeo stvarnu vlast. Učenicima širom zemlje govorilo se da je dobar, nežan i brižan; učili su ih da ga zovu Dragi vođa. Imao je četrdeset jednu godinu, a javnost Severne Koreje nikada nije čula njegov glas.

Obično je Džong Il bio srce i duša ovakvih skupova, razmetao se, pričao bezobrazne viceve, naređivao muzičarima šta da sviraju i uopšte uživao u ropskoj poniznosti lakeja koji su skakali na noge kad ih pozove.

No večeras je bio zamišljen. Razmišljao je o filmovima.

Posle zabave, u sitne sate, šačica gostiju poći će s Kimom, nesaničarom, u jednu projekcionu salu i gledaće neki novi film proizveden u državnom studiju. U poslednjih deset godina Kimu su dela njegovih filmskih ekipa sve više ličila jedno na drugo. Ti filmovi teško da će još dugo držati pažnju njegovog naroda, a još teže će ostaviti snažniji utisak na spoljni svet, što mu je bila životna želja. Jednostavno nisu bili dovoljno dobri. To jest, još nisu. Pre četiri godine on je pokrenuo plan za rešavanje ovog problema, ali taj plan se zaustavio. Kim je izuzetno dobro postupao prema dvama gostima, Šin Sang Oku i Če Jun Hi, ali oni i dalje nisu pristajali na saradnju.

Za sada. Šest meseci kasnije Šin će pristati na Kimove predloge. Njih dvojica će zajedno promeniti tok istorije Severne Koreje.

PRVA ROLNA

PREDOSEĆAJ SUDBINE

„Tok našeg života i sitnice mogu izmeniti. Toliki ljudi prolaze pored nas, obuzeti sopstvenim nevoljama. Toliko je lica oko nas da se čovek lako izgubi. Sada znam – ništa se ne dešava slučajno. Svaki trenutak je izmeren, svaki korak je izbrojan.“

Lisa (Džoan Fontejn), *Pismo nepoznate žene*, scenario Maks Ofils i Hauard Koh, režija Maks Ofils

1.

Fotografija na travnjaku Plave kuće

Dvadeset godina ranije

Šesnaestog maja 1962. godine Šin Sang Ok nalazio se u središtu zabave u palati predsednika Južne Koreje. Bio je zvezda večeri – a u tom trenutku i zvezda čitavog Seula.

Prijem je bio priređen u okviru svečanosti zatvaranja sedmog Azijsko-pacifičkog filmskog festivala, godišnjeg takmičenja najboljih azijskih filmova. Trideset pet godina star, visok, u belom smokingu, savršeno beloj košulji i crnim

pantalonama, Šin je bio počasni gost i predmet uzbuđenog sašaptavanja gostiju. Pet godina ranije niko od ljudi okupljenih na travnjaku nije znao njegovo ime. Sada je bio najtraženiji filmski stvaralac, reditelj najvećih hitova u prethodne dve godine. Kritičari su ga obožavali. Njegova žena bila je najlepša i najčuvanija glumica u zemlji. A večeras je njegovo poslednje ostvarenje, *Gost i moja majka*, osvojilo nagradu kao najbolji film festivala – prvi južnokorejski film nagrađen najvećom nagradom na međunarodnom takmičenju.

Šin je nemirno strugao nogama po suvoj travi ispred Plave kuće. U nekadašnjoj kraljevskoj bašti dinastije Čoson, koja je vladala poluostrvom više od pet stoleća, sada se nalazila predsednička rezidencija, skup tradicionalnih građevina s kosim krovovima pokrivenim plavim crepom. Ti legendarni crepovi pekli su se pojedinačno na starinski način, na suncu, i pričalo se da su tako jaki da mogu potrajati stotinama godina. Imanje je, naravno, bilo opasano visokim zidovima, a na kapijama su dežurale jedinice nacionalne policije i vojne garde. Vrlo malo ljudi imalo je pristupa u zdanja Plave kuće. Bila je čast i zakoračiti na imanje.

Korak-dva od Šina fotograf je podešavao aparat, pripremao blic i doterivao ekspoziciju dok su se ostali dostojanstvenici ređali oko Šina da se fotografišu. Na snimku će biti sedmoro ljudi, ali najvažnije je bilo troje u sredini: Šin, zatim njegova supruga – već devet godina – Če Jun Hi, a između njih novi predsednik Južne Koreje general Park Čung Hi.

Predsednik Park, star četrdeset četiri godine, bio je nizak, promućurnih očiju ispod teških kapaka i klempav. Došao je na vlast vojnim udarom godinu dana ranije, 16. maja 1961. Pre toga je i on bio uglavnom nepoznat gostima na sada njegovom prednjem travnjaku; bio je general srednjeg ranga sa zavidnom vojnom službom i bez političkog iskustva. No

imao je velike planove za zemlju koju je voleo i posmatrao kako petnaest godina, od podele, tone u siromaštvo, korupciju i nered. Odrastao je na selu na krajnjem jugu zemlje, okružen jednostavnim rodoljubima koji su želeli da im vlast bude vredna i disciplinovana kao i oni sami. Kad je stupio na dužnost, odmah je pohapsio desetine korumpiranih državnih zvaničnika i poslovnih ljudi, naredio da im oko vrata okače table s natpisom JA SAM PODMITLJIVA SVINJA! i tako ih provedu seulskim ulicama. Zbog tog poteza mase su ga smesta zavolele, kao i zbog objave da će novi ustav biti ratifikovan krajem te godine i da će se predsednički izbori održati sledeće, 1963. Često se pojavljivao u javnosti, kao sada na ovom prijemu, kako bi se predstavio javnosti i ključnim privrednim granama, između ostalog i filmskoj industriji, koje je nameravao da upotrebi za promenu slike Južne Koreje u svetu. Većina ljudi smatrala je Južnu Koreju tužnom zemljom Trećeg sveta zavisnom od strane pomoći koja nema mnogo da ponudi, ali večerašnja nagrada nagoveštavala je mnogo vrediju budućnost. Shodno tome, upravo je predsednik Park nešto ranije tog dana u seulskom Gradskom centru uručio nagrade za najbolji film Šinu i gospođi Če.

Kad su Šin i gospođa Če zajedno izašli na pozornicu, razlegao se gromoglasan aplauz. Šin je bio producent i reditelj nagrađenog filma, ali glavnu ulogu, kao i u većini njegovih filmova, igrala je gospođa Če. Šin je bio najpoznatiji po svojim filmovima o ženama (obično ih je igrala gospođa Če) snimljenim za žene – za „mase u gumenim opancima“ iz Seula i unutrašnjosti, najvatrenije južnokorejske filmske gledaoce. Ovaj blistavi bračni par u očima javnosti bio je nerazdvojan, a njihova zajednička kompanija i jedini južnokorejski filmski studio *Šin film* i njegov znak – upaljena buktinja – bili su svima dobro poznati.

Izlazeći na pozornicu, gospođa Če je koračala ispred svog muža, prefinjeno nagoveštavajući savremenost njihovog braka. Kad je prišla predsedniku Parku, zastala je, duboko se poklonila i čak se spustila na jedno koleno sa zajedljivim osmehom na licu. Predsednik i Prva dama su prsnuli u smeh posmatrajući ovo smelo oponašanje pokornosti. Šin je iza nje nevoljko klimnuo glavom što je sitnije mogao. Osećao se krajnje nelagodno klanjajući se njima, možda zbog svog dubokog nepoverenja prema političarima. Na kraju krajeva, odrastao je u Koreji koju je progutalo Japansko carstvo; upravo su je političari predali kolonizatorima posle trinaest stoleća samostalnosti. Kad je napunio sedamnaest godina, Šin je otišao u Japan na studije, a po povratku je otkrio da ne može da se vrati u svoj rodni grad jer se on odjednom našao u drugoj zemlji, u Severnoj Koreji – a sve zbog poteza političara. Levičari, desničari – svi su za Šina bili jedno isto: nužno zlo koje treba otrpeti i, ako je moguće, iskoristiti.

Možda je to bio razlog. A možda samo nije podnosio da je neko drugi u središtu pažnje.

Na travnjaku Plave kuće Šin je izvio leđa i osvrnuo se prema gospođi Če, koja je malo dalje razgovarala s gostima. Izgledala je neodoljivo u dugačkoj crnoj haljini, a grozdovi nakita privlačili su pogled na njene grudi, kao da duboki izrez nije bio dovoljno očaravajući. (Za razliku od nje, Prva dama nosila je *hanbok*, tradicionalnu haljinu, dugačku i vrećastu ispod pojasa, koja je brojnim naborima skrivala oblik nogu i bokova i bila zakopčana do grla.) Gusta tamna kosa gospođe Če bila je začešljana unazad da naglasi lepotu njenog lica. Svetlucave minduše njihale su joj se na ušima, a pažljivo nanescena šminka isticala je njene čuvene tamne oči i pune usne.

Gospođa Če je stekla slavu mnogo pre reditelja Šina i predsednika Parka. Sticala je ime na pozornici još pre okončanja

borbi na Pacifiku u Drugom svetskom ratu, kad je Koreja još bila jedna zemlja. Od tada se stalno pojavljivala u filmskim časopisima i žutoj štampi. Tokom strašnog Korejskog rata od 1950. do 1953, nastupala je na pozornici zabavljajući *obe* strane, a govorkalo se da je živela kao prostitutka u vojnim logorima i da se posle igre i pesme na pozornici svlačila i skakala u vojničke postelje. Drugi su pak tvrdili da je veći deo rata provela kao ljubavnica jednog američkog generala. Posle primirja izbio je novi skandal – gospođa Če je ostavila prvog muža, postarijeg i vrlo uglednog snimatelja bolesnog od tuberkuloze i obogaljenog u ratu, zbog mladog, privlačnog i još nepoznatog filmskog reditelja Šin Sang Oka. Zaigrala je glavne uloge u njegovim filmovima, on je vrtoglavom brzinom stekao slavu, a s uspehom tih elegantnih prefinjenih filmova i gospođa Če se od ruspusne žene praćene skandalima dramatično preobrazila u nacionalno blago.

Fotograf je mahnuo svima da se primaknu i umire. Trenutak kasnije blic je sevnuo i na fotografiji je ovekovečeno troje ljudi koji će uskoro, svako na svoj način, doprineti da nepoznata južnokorejska filmska industrija stekne međunarodni ugled. Objektiv je uhvatio Šina s rukama na leđima, isturenih grudi i s gordim jetkim osmehom na licu. Predsednik je stajao pored njega vojnički kruto; crno odelo utapalo mu se u tamu koju blic nije mogao da obasja, a lice mu je bilo zagonetna, lako preteća maska.

Što se tiče gospođe Če, ona se lako okrenula udesno, opčinjena, pogleda prikovanog za muža.

2.

Reditelj Šin i gospođa Če

„Svoju ženu zovem gospođa Če“, napisao je Šin mnogo godina kasnije. „Zovem je tako u znak poštovanja i ljubavi.“

Upoznali su se u gradu Deguu, dvestotinak kilometara južno od Seula, u drugoj polovini 1953, svega nekoliko meseci po završetku Korejskog rata. Seul je za vreme ovog sukoba četiri puta prelazio iz ruke u ruku, a jedinice u povlačenju svaki put su dizale mostove u vazduh i razarale zgrade do temelja; Pjongjang su američki avioni toliko bombardovali da su u vreme potpisivanja primirja samo tri važne zgrade i dalje stajale. Deguu su pak tokom čitavog rata držale snage Ujedinjenih nacija, pa je izbegao veća razaranja. Zahvaljujući tome je sada, po okončanju borbi, u tom gradu još bilo parkova, škola, domova i – što je bilo ključno za Šina i gospođu Če – pozorišta.

Te večeri Šin je seo u jedno gradsko gledalište željno iščekujući početak predstave. Nije ga naročito zanimao sam komad; došao je da vidi zvezdu predstave, Če Jun Hi, nameraavajući da je uzme za svoj drugi film, poludokumentarac pod

naslovom *Koreja*, za koji se nadao da će svetu prikazati lepotu zemlje do tada poznate po ratu, siromaštvu i razaranjima. Če Jun Hi je već bila poznata glumica, ali Šin je o njoj znao veoma malo. Komad je bio avanturistički, s mnogo mlataranja mačevima i akrobatskih skokova. Na pola predstave, sećao se Šin, gospođa Če se srušila. Gledaoci su se prenerazili. „Poleteo sam na pozornicu“, rekao je Šin; kleknuo je pored nje i upitao je da li je dobro. Kad mu nije odgovorila on ju je, pred očima zapanjene publike, podigao, prebacio preko ramena i na leđima odneo u najbližu bolnicu.

Če Jun Hi se onesvestila od iscrpljenosti, a kad ju je lekar pregledao, ona i Šin zapodenedu su razgovor. Izgledala je premoreno i izglednelo, njen muž nije mogao da nađe posao zbog svoje ratne povrede. Bili su siromašni, rekla je Šinu – suviše siromašni da greju kuću. Šin je oduvek imao u vidu slavu i uspeh, i nije mogao ni da zamisli da čuvena glumica može živeti u takvoj oskudici. No ona je sve podnosila, ulivala je sva svoja osećanja u svoj rad, a on je to poštovao i divio joj se. Ispričao joj je da počinje sa snimanjem *Koreje* i upitao je bi li želela da igra u njegovom filmu. Gospođa Če je oklevala da prihvati ponudu mladog i nepoznatog reditelja, pa joj je Šin obećao da će joj dati honorar koliki god bude mogao. Gospođa Če je prihvatila ulogu.

„Imao je divan osmeh“, napisala je kasnije gospođa Če o privlačnom mladom filmskom reditelju kog je upoznala te večeri. „Izgledao je kao da u životu nema nikakvih briga ni teškoća.“ Njene scene u *Koreji* snimane su uglavnom u Seulu, pa su ona i Šin provodili dosta vremena zajedno, ili na setu ili sedeći u kafeima. Gospođa Če je pušila, posmatrala prolaznike i govorila o glumi i stvaranju filmova, a Šin joj je otkrivao svoje ambicije i ideje, pričao o svom snu da vodi nezavisni studio kao oni iz zlatnog doba Holivuda i pravi filmove kakve želi.

Kad se Če Jun Hi vratila na pozornicu, Šin ju je čekao ispred pozorišta posle svake probe i predstave da je otprati kući. Bez žurbe su šetali ulicama i ponekad ih je policijski čas zaticao napolju, pa su morali da se šunjaju kući kao šiparci, pazeći da ih ne uhvate.

Neki ljudi se šou-biznisom bave zbog čežnje za sjajem, drugi zbog potrebe da budu u središtu pažnje. Šin i gospođa Če su bili drugačiji; oboje su strastveno voleli svoj posao, čitavog života. Gospođa Če je ispričala Šinu kako je kao dete u Pusanu videla pozorišnu predstavu i smesta se zaljubila u pozornicu, kako njen konzervativni otac nije hteo da se pomiri s njenim interesovanjem jer su u Koreji glumice po tradiciji smatrali jedva nešto boljim od kurtizana. Osim toga, dužnost pristojne devojke jeste da se uda i da rađa decu. Zato je tada sasvim mlada, ali već odlučna, Če Jun Hi pobegla od kuće da bi ostvarila svoje snove i postigla uspeh. Šin je njoj pričao o svom detinjstvu u Čongđinu, na severu zemlje, o tome kako se još kao dečak zaljubio u filmove sedeći u šatoru putujućeg bioskopa koji je stigao u grad da prikazuje filmove stranih reditelja kao što su Žorž Melijes, Čarli Čaplin, Dejvid Vork Grifit i Fric Lang. Bio je to zamršen i opčinjujući postupak: ljudi su postavljali projektor, izoštravali sočivo, drugi su ručno provlačili filmsku traku kroz aparat, momci su nosili teške rolne tamo-amo, a jedno dete lepezom je hladilo postarijeg čoveka koji se znojio u vreloj šatoru. Za vreme filma je *bjeonsa*, glumac, čitao tekst uz neme crno-bele slike koje su treperavo oživljavale na platnu kao čarobni prozor u nepoznati svet snažnih muškaraca, lepih žena i povremenih smešnih skitnica, u svet u kom su ljudi jahali konje po nepreglednim pustinjama, a zločinci varali jedni druge u pretrpanim gradovima punim visokih zgrada i neobičnog svetla. Između predstava platno je polivano vodom da se ohladi i ne zapali.

Gotovo svakog dana Šin joj je govorio: „Želim da glumiš u svakom mom filmu.“ Opisivao joj je sve uloge koje će igrati, od velikih junakinja čuvenih priča do tek nastalih zamisli koje je još klesao u glavi. „Tako mi je rekao da me voli“, kazala je gospođa Če. Jednog dana sedeli su u kafeu i gospođa Če je ostala bez cigareta. Pušila je laki strajk, ali kafe nije držao tu marku, pa je Šin ustao, istrčao i vratio se s paklicom lakija. Gospođa Če je bila dirnuta. Otvorila je kutiju, izvukla cigaretu, stavila je među usne i ponudila ga.

„Ja ne pušim“, odgovorio je Šin.

„Zašto?“

„Ne volim duvan. Moja majka je pušila.“

„Znači, ne voliš ni da ja pušim pred tobom?“, upitala ga je.

On se nasmešio. „Molim te, radi šta želiš, ne smeta mi.“

Onda se nagnuo i zapalio joj cigaretu. Niko se nikada nije tako odnosio prema njoj. Šin nije pušio, nije pio, nije se kockao, bio je blag i učtiv. Dopadala joj se njegova ljubaznost. Što se tiče Šina, njegova osećanja bila su jasna. „Bilo mi je suđeno“, rekao je kasnije, „da je upoznam.“

Kad je upoznala Šina, gospođa Če je imala svega dvadeset sedam godina, ali već je doživela mnogo bola i teškoća. Pošto je sa sedamnaest godina pobešla od kuće, svoju glumačku karijeru otpočela je, sasvim neočekivano, u skloništu za vreme vežbe, kada je primetila Mun Džang Bok, glumicu koja joj se dopadala. U protivavionskim skloništima nije bilo klasnih razlika, pa je gospođa Če prikupila hrabrost da oslovi glumicu, a ova ju je pozvala na sastanak u upravu svoje pozorišne trupe u Seulu. Upitala je gospođu Če ima li roditeljsku dozvolu da ode od kuće i zaposli se. „Imam“, slagala je gospođa Če.

Počela je da radi u garderobi trupe; krpila je kostime. Meseć dana kasnije izašla je na pozornicu da odigra jednu malu ulogu, a godinu-dve zatim imala je već lepu glumačku karijeru. Privatno je bila stidljiva i povučena, ali oživljavala je na sceni. Godine 1947, u dvadeset drugoj godini, snimila je svoj prvi film, a nešto kasnije udala se za snimatelja Kim Hak Sunga, dvadeset godina starijeg od sebe. Uskoro je zažalila zbog te odluke. Kim je i pre bio oženjen, i to jednom barskom igračicom koja je pobjegla od njega jer ju je fizički zlostavljao. Tukao je i gospođu Če, a očekivao je od nje i da obavlja sve dužnosti supruge (pranje, čišćenje, kuvanje, podizanje dece) i da zarađuje jer je njena karijera bila u usponu, a njegova na zalasku.

Kad je 1950. godine izbio rat, gospođa Če i njen muž nisu uspjeli da se izvuku iz Seula na vreme da pobjegnu pred severnokorejskom vojskom. Nju je novoustanovljena komunistička vlast odredila da zabavlja vojnike i poslala je na sever. Godinu dana kasnije gospođa Če i nekoliko zabavljača iskoristili su sat-dva panike nastale tokom povlačenja i pobjegli iz svog voda. Zarobila ih je južnokorejska vojska i naredila im da nastave sa svojim poslom, ali za suparničku vojsku. Gospođa Če je očekivala da će sve biti bolje sada kad se našla na svojoj strani, ali umesto „spasenja“, počele su dve godine pakla. Dok su vojnici Severne Koreje bili disciplinovani i mislili samo na borbu, muškarci iz Južne Koreje gledali su je kao komad mesa i zviždali su za njom kad je išla kroz logor. Jednog dana jedan oficir vojne policije pozvao ju je u svoju kancelariju, smeštenu u napušteno selo blizu linije fronta. Na stolu pred njim bili su boca rakije i pištolj, a on sam zaudarao je na alkohol. Rekao joj je da to što je zabavljala vojnike Severne Koreje predstavlja čin izdaje kažnjiv smrću. Srećom, dodao je, on ima moć da izbriše taj prestup i trenutno je vrlo

popustljiv. Ustao je, prišao joj i snažno je ošamario. Udario ju je još nekoliko puta, a onda ju je prikovao telom za pod i prislonio joj pištolj uz glavu. Čula ga je kako nesigurno raskopčava pantalone i osetila njegov vreli dah i snažni zadah rakije na licu. Dok se nabijao u nju, čula je vrisku iz susedne prostorije. S druge strane zida, pevačicu koja je nastupala s njom od početka rata silovao je drugi policajac. Gospođa Če je očajnički pokušavala da se odupre pijanom oficiru, ali bio je krupan i težak. Ništa ga nije moglo zaustaviti.

Kad se rat završio, gospođu Če su poslali kući, a njene patnje, u društvu u kom se silovanje po tradiciji nije prijavljivalo a krivica za silovanje obično pripisivala ženama zbog beščašća koje je donosilo, ostale su sramotna tajna. Svog muža našla je u bolnici – noge su mu bile izrešetane šrapnelima. Kim će do kraja života hodati sa štapom. Muž i žena, opterećeni nemom napetošću, utonuli su u svakodnevicu u kojoj su odjednom svi bili siromašni i živeli u ruševinama. Uskoro su u grad stigle glasine o njenoj navodnoj raspusnosti za vreme rata. Kim Hak Sunga je obuzimala bolesna ljubomora. Počeo je da tuče gospođu Če štapom, tako silovito da je ostajala okrvavljena i prekrivena masnicama. Jednog dana ju je bacio na pod i divljački je silovao.

Gospođa Če nije znala kako da pobegne. Žene u Koreji nisu imale nikakva prava, samo dužnosti. „Mudra majka, dobra supruga“ – otelotvorenje ženskog savršenstva – bila je poslušna mužu, usredsređena na odgajanje dece, poštovala svekra i svekrvu. Bila je odgovorna za očuvanje porodice bilo da joj je muž svetac, preljubnik ili siledžija. Svega deceniju-dve ranije žene su jele odvojeno od muževa, a dobijale su samo ono što muževima ostane. Imale su malo zakonskih prava, a društvo je s negodovanjem gledalo one koje sramote muževe i izazivaju glasine. Ni razvod nije dolazio u obzir; bio je zakonit,

ali jedna korejska poslovice glasi: „S jednim do kraja“, to jest, kad stupiš u brak, ostaješ u braku. Sudbine koju sebi iskuje na dan venčanja niko nije mogao da se oslobodi do smrti.

Zato je gospođa Če ostala s Kimom iako ju je silovao, iako joj je batinama napravio ožiljak na licu koji nikada nije nestao. Nije imala kuda da ode.

Šin Sang Ok je oživeo njene snove i nade. Neprestano je pričao o svojoj želji da „obnovi korejski film“. Bio je ambiciozan kao i ona kad je sa sedamnaest godina pobjegla od kuće, pre batina, silovanja i poniženja. Provodeći vreme s njim, ponovo je nazirala nadu.

Šinov život je bio daleko lakši. Rođen u imućnoj porodici, sa ocem doktorom tradicionalne medicine, Šin je pohađao najbolje škole, a pošto je od detinjstva pokazivao dar za umetnost, otišao je da studira slikarstvo u Tokiju, živom metropoli i prestonici svemoćnog Japanskog carstva, čija je Koreja bila kolonija. Kad je Drugi svetski rat srušio Carstvo, Šin se vratio u Koreju, koju je jedva prepoznao; savezničke sile podelile su zemlju i stvorile dve države. Šin se nastanio u Seulu, na jugu, pošto u svoj rodni grad Čongđin, sada u Severnoj Koreji, nije mogao da se vrati. Nestali su i umereni ljudi; svi su odjednom bili komunisti ili desničari, rodoljubi ili teroristi, bivši borci za slobodu ili nekadašnji saradnici okupatora. Bilo je studentskih pobuna koje su surovo gušili tenkovi i nasilnici u policijskim uniformama naoružani palicama. Na sve strane bilo je američkih vojnika, plećatih, belozubih, s džepovima punim novca i Korejkama ispod ruke.

Samouveren, visok i drsko zgodan devetnaestogodišnjak, Šin je radio kao slikar propagandnih plakata za američke okupacione snage i filmskih plakata za šaćicu i dalje otvorenih